

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Живка Стефанова Колева-Златева – проф. в катедра „Обща лингвистика и старобългаристика“ на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление

2.1.Филология

докторска програма „Германски езици: английски език“

Автор: Полина Николаева Петкова

Тема: „Хеджинг в академичния писмен дискурс: съпоставка между английски и български научни статии“

Научен ръководител: без научен ръководител

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД-21-233/ 06.02.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Хеджинг в академичния писмен дискурс: съпоставка между английски и български научни статии“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1.Филология, докторска програма „Германски езици: английски език“.

Автор на дисертационния труд е Полина Николаева Петкова – докторантка на самостоятелна подготовка към катедра „Английска филология“ на Филологическия факултет, без научен ръководител.

Представеният от Полина Петкова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи: молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд; автобиография в европейски формат; протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията; копия на научните публикации; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантката е приложила 3 статии по темата на дисертацията, които заедно с дисертационния труд ѝ носят необходимите 80 точки, отговаряйки на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

2. Кратки биографични данни за докторантката

През 2011 г. Полина Петкова придобива образователната степен „бакалавър“ по специалност „Английска филология“ от ПУ „Паисий Хилендарски“. Част от обучението си (от февруари до юни на 2011 г.) осъществява по програма „Еразъм+“ в Университета в Лъфбъроу, Англия. През 2012 г. придобива образователната степен „магистър“ по специалност „Превод и бизнес комуникация“ също от ПУ „Паисий Хилендарски“. От 2019 до 2022 г. е докторантка на самостоятелна подготовка към катедра „Английска филология“ на Филологическия факултет на ПУ. Като докторантка специализира по програма „Фулбрайт“ в Джорджтаунския университет във Вашингтон, САЩ.

Полина Петкова започва академичната си кариера в ПУ към катедра „Английска филология“ през 2011 г. като хоноруван асистент. Впоследствие заема длъжностите „асистент“ (2014 – 2018 г.) и „преподавател“ (от 2018 г. до момента).

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертацията е актуална. Тя заема своето важно място в руслото на съвременните макролингвистични и практико-приложни изследвания, фокусиращи вниманието си не само върху езика, но и върху неговата употреба, върху факторите, които я обуславят.

Въпросът за хеджинга (или хеджирането) в научните текстове не е достатъчно изучен, макар и да има вече 50-годишна история. От уточняване се нуждаят средствата, чрез които се реализира, условията, при които те служат именно за хеджиране, постиганото въздействие върху реципиентите на научните текстове, както и самата дефиниция на феномена. Не всички езици в еднаква степен са привличали вниманието на изследователите по този въпрос. Преобладават изследванията върху англоезични и немскоезични научни текстове. Българскоезичният научен дискурс като цяло малко е привличал изследователския интерес на лингвистите, в това число и с това, как авторът представя отношението си към надеждността на излаганите научни факти. Трябва да отбележим, че публикациите относно българския език са на английски и поради тази причина в българскоезичната лингвистична традиция не съществува терминология за изследвания феномен, която да е получила гражданственост. Съгласна съм с дисертантката, че за да бъде изградена стройна теория по изследвания въпрос, са необходими съпоставителни проучвания върху различни езици (с. 13). В този смисъл нейният дисертационен труд допринася за теоретизирането на хеджинга в научния дискурс изобщо, а

също и за формирането на систематизирано знание относно проявите на този феномен в българскоезичните академични текстове.

За постигането на тези две основни цели докторантката предприема провеждането на съпоставително изследване на два корпуса от научни текстове, написани на американски английски и на български, всеки от тях включващ по 6 изследователски статии. Тя си поставя следните конкретни задачи: да проучи българските езикови средства, които притежават потенциал за хеджиране, въпрос, който пространно и задълбочено не е бил изследван в предходни изследвания на други автори; да потърси обяснение на причините, поради които изследователите прибягват до хеджиране в научните си текстове; да проследи начините, по които американските и българските учени хеджират; да разкрие как се разпределя хеджирането в отделните части на научните изследвания (увод, изложение, заключение) на двата езика. Тези задачи са добре обмислени и служат за постигане на поставените цели.

4. Познаване на проблема

Докторантката има задълбочени познания по изследвания въпрос. Това много добре се вижда от проследяването на изследванията на хеджинга – от формирането на първите идеи за ролята на езиковите средства за изразяване в текстовете на различна степен на сигурност до натрупването на знания относно езиковия инвентар, използван за тази цел, разкриването на обхвата и границите на регистрирания езиков феномен, означен с термина „хеджинг“. Прави впечатление много доброто познаване на научната литература и умелото ѝ цитиране от докторантката. Представеният труд стъпва на научни публикации относно изследвания феномен в текстове на различни езици, не само научни, но също и медийни, политически, икономически. Взети са под внимание и допирни въпроси, които имат значение за разбиране на понятието „хеджинг“, на неговия генезис и граници. Докторантката умело и обосновано коментира разглежданите научни постановки и търси път за осветяване на неизяснени въпроси.

5. Методика на изследването

Избраната методика на изследване е адекватна и позволява да се правят изводи относно изследвания лингвистичен феномен във връзка с поставените цели. Извършеният съпоставителен анализ води към прецизиране на знанието относно хеджинга изобщо (пътят на познанието минава през сравнението!) и за изграждането на систематизирани знания относно недостатъчно изследвания хеджинг в българския научен дискурс. Високата степен на изследване на хеджинга върху английски езиков материал задава ориентири за изследване на българскоезичния материал. Едновременно с това обуславя и невъзможността за равностойно паралелно изследване на текстовете на двата езика. Ако за англоезичните научни текстове е

възможно автоматизираното инвентаризиране на използваните за хеджинг езикови средства чрез електронната програма hedge-o-matic, то разпознаването на българскоезичните маркери на хеджинга се извършва, както отбелязва докторантката, „ръчно“ (с. 57).

Важно достойнство на дисертационния труд е и стремежът към многоаспектно изследване на хеджинга – относно фокуса (дали е съсредоточен върху точността на изказа изобщо, дали върху автора, върху неговия стремеж към предпазливост, или върху читателя, от когото авторът цели да получи одобрение), относно използваните езикови средства, относно мястото на хеджинга в цялостния текст (увод, изложение, заключение). Взети са под внимание и типологически особености на изследваните езици.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертацията се отличава със стройна логична структура, съответстваща на най-строгите изисквания за дисертационен труд и изобщо за осъществяване на научно изследване. Във въвеждащата част е обоснована актуалността на темата, посочени са целите на изследването, аргументирана е неговата структура. Във втора глава е представен аналитичен преглед на литературата относно хеджинга. Коментирана е природата на изследователската статия, тъй като именно въз основа на анализ на американски и български изследователски статии са направени изводите относно хеджинга в научни текстове на двата езика. Отбелязана е дискуссионността на проблема, наличието на неизяснени въпроси. Трета глава е с методологична насоченост. Коментирани са изследваните корпуси от научни текстове. Обоснована е изследователската процедура. В следващите две глави са представени резултатите от проучването върху двата езика. В шеста глава е представен съпоставителен анализ на получените резултати. Отбелязани са сходства (най-висок процент на хеджинга в частта на изложението, от прагматична гледна точка най-висок процент на фокусирания върху автора хеджинг) и различия (често срещана употреба на страдателни конструкции с цел хеджиране в българските научни текстове за разлика от текстовете на английски; изобщо твърде рядка употреба на личното местоимение за 1 л. мн. ч. в англоезичните текстове за разлика от българскоезичните, където, както отбелязва дисертантката, тази употреба би могла да се дължи и на характерния за научния стил стереотип да се пише в 1 л. мн. ч.). В заключителната част (седма глава) са представени изводите от проведеното изследване. Предложена е дефиниция на понятието *хеджинг* относно академичния дискурс. За разлика от редица мнения, свързващи хеджинга основно със стремежа към предпазливост от страна авторите на научни изследвания, докторантката предлага по-широко разбиране на понятието. Към такова по-широко разбиране води и цялостното изследване, представено в дисертационния труд. Има основание да се приеме, че чрез хеджинг авторът на научния текст казва точно това, което иска да

каже, независимо от това, дали се стреми към прецизност на изказа, дали са налице липса на доказателства за по-категорично изказване, дали поради несигурност не желае да се обвързва с изказването си или се предпазва от бъдещи опровержения; изобщо чрез хеджинг авторът прави по-приемливи своите твърдения за научната общност.

Коментирана е и уместността на употребата на термина *хеджинг* в българския научен дискурс и невъзможността той да бъде заменен с такива термини, като *оценъчни изрази*, *завоалирани изрази*, *модификатори*, предлагани от други автори или употребявани във връзка с подобни явления.

Направено е важно уточнение и относно силната обусловеност на хеджинга от контекста, възможността за употреба на едни и същи изрази за хеджиране и за други цели, което прави трудно разпознаването на феномена по формални критерии. Затова и обработването на големи масиви от текстове с електронни инструменти не води до много надеждни резултати.

Важно достойнство на представените изводи е това, че те не присъстват само като краен резултат, а като процес, в който са видими разсъжденията на авторката, довели до тяхното формулиране. В тези разсъждения са вземани под внимание различни условия и ограничения, определящи надеждността на изводите.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Определено дисертационният труд е приносен за съвременната лингвистика. Както беше отбелязано и по-горе, направени са важни изводи от теоретично естество, а също и относно българските научни текстове, където явлението *хеджинг* е изучено малко. Направените изводи имат и практико-приложна стойност за обучението на млади изследователи по отношение на изготвянето на научни текстове.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Както беше посочено и по-горе, докторантката е отчела 3 статии по темата на дисертацията си. Това са статии, написани на английски език. И трите статии са публикувани в авторитетни сборници, включени в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране.

9. Лично участие на докторантката

Нямам основания да се съмнявам, че представеното изследване е лично дело на докторантката. В дисертационния си труд тя показва, че умее коректно да се позовава на чужди мнения, да ги съпоставя, да прави обобщения, да стъпва на вече изследваното и доказаното, за да представя и доказва своите тези, да прави съпоставка между резултатите, които получава в своето изследване, и резултатите от изследванията на други учени. Освен това и самата

докторантка е декларирала, че резултатите и приносите в научната продукция, които представя в процедурата, са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които няма участия.

10. Автореферат

Авторефератът е изготвен коректно и отразява структурата, съдържанието и основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

По-скоро не като критични бележки, а като идеи за бъдещи проучвания бих споделила с дисертантката следните мисли, породени от запознаването с нейния дисертационен труд. За българския език във връзка с изразяването на надеждността на знанието интересни резултати може да даде изследването и на възможностите на граматическата категория евиденциалност.

Плодоносен за изследвания феномен може да бъде и лингвокултурният аспект. Българската лингвокултура може да бъде отнесена към колективистичните култури, противопоставяни на индивидуалистичните западни култури. За колективистичните култури е характерен външният локус на контрол и подценяването на ролята на индивида за разлика от западните, за които индивидът играе важна роля за случващото се. Неминуемо това намира своето отражение и в научните текстове, където на автора е отредена по-скромна позиция, и той трябва да бъде много смел, за да пише в първо лице единствено число.

В българскоезичните научни текстове по всяка вероятност намира отражение и наследството от тоталитарния език, чиято главна цел по думите на В. Клемперер е обезличаването, „задушаването на личността в човека, лишаването му от индивидуалност“. Всъщност дисертантката загатва това, че българският научен дискурс е наследство от социалистическия режим (с. 41 – 42). Със сигурност българският научен стил е силно повлиян от руския научен стил, където авторското *ние (мы)* е норма.

В такъв случай възниква въпросът в каква степен и при какви условия може да се определи като хеджинг употребата на българското личното местоимение за 1 л. мн. ч. и на глаголни форми за 1 л. мн. ч., както и на страдателни конструкции, ако местоимението за 1 л. ед. ч. и глаголните форми за 1 л. ед. ч. не са препоръчителни за българския научен стил.

12. Лични впечатления

Нямам лични впечатления от докторантката. Нейната дисертация и публикации я представят като ерудиран и перспективен учен.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам дисертацията да бъде публикувана като монографично изследване. В нея е разгледан актуален, недостатъчно изучен въпрос на съвременната лингвистика и в частност на българистиката.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представеното изследване показва, че докторантката Полина Николаева Петкова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Германски езици: английски език“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания чрез прилагане на необходимия теоретико-методологичен инструментариум.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка на представения дисертационен труд и ще гласува за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Полина Николаева Петкова в област на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1 Филология, докторска програма „Германски езици: английски език“.

24.02.2023 г.

Рецензент:

(проф. дфн Живка Колева-Златева)